

MONUMENT 8: Manifestations

ESZTER SALAMON

Strijdgezing

Pieter T'Jonck

Gezien op 18 januari 2020
Kaaithheater Brussel

Een monument is, letterlijk, een aansporing om te herdenken. Dat beoogt Eszter Salamon inderdaad met haar reeks stukken met de titel 'MONUMENT': een gedenkteken oprichten voor niet gecanoniseerde geschiedenissen, marginale levensverhalen, verdwenen kunstwerken, of kortom voor al wat vergeter of verzwegen is. In deel 8 gaat het over de strijd van Roemeense vrouwen voor erkenning. Wat je krijgt: prachtige zang, helaas met net iets teveel pathetiek.

20 JANUARI 2020

'MONUMENT 0.8: Manifestations' ontstond als een uitnodiging van Europalia Roemenië. Da vraag: doe iets met geschiedenis, traditie en de periferie. Dat laatste viel bij Salamon niet in dovemansoren: ze wou het niet hebben over Roemenië als een land in de periferie van het zwaartepunt van Europa, maar over wat perifeer was binnen die perifere Roemeense geschiedenis, met name de geschiedenis van de sociale strijd van vrouwen. Ze ging daarvoor aan de slag met een groep lokale dansers. Die deden haar de traditionele muziek aan de hand die een groot deel van de voorstelling inkleurt.

Het resultaat is een soms imponerende voorstelling. Dat begint al met het overweldigende scènebeeld, een werk van de Roemeense kunstenares en 'eco-feministe' Marilena Preda Sanc: een canvas dat de hele breedte en hoogte van de achterwand van het podium van het Kaaithheater beslaat en doorloopt over de vloer tot aan de voorste rand ervan.

Je ziet een abstracte voorstelling: banden met felle kleuren, vooral gelen met her en der een zwarte veeg en net iets links van het midden een brede rode streep. Het heeft iets weg van een schilderij van Richter: dikke lagen verf grillig weg geschraapt zijn. In kleine details zie je echter dat het een digitaal bewerkt beeld van een reëel object -een sculptuur van Preda Sanc lees je in het programma- moet zijn.

In die ruimte nemen vijf vrouwen, allen gekleed in een witte, brede broek en dito bloes, behoedzaam plaats. Het podium is nog in het halfduister gehuld. Het eerste licht komt van opzij, ter hoogte van de hoofden van de vijf vrouwen. Zo is het eerste wat aan hen opmerkt dat hun gezichten, elk op een andere manier, getekend zijn door fel rood-oranje strepen: als een masker over de ogen heen bij Flavia Giurgiu, boven de wenkbrauwen bij Salka Ardal Rosengren, of -anders dan op de foto- als een verticale streep links van de neus bij Judith State. Ook op hun onderarmen bevinden zich zo'n grote kleurvlekken.

De vrouwen draaien voorzichtig rond hun as, alsof ze pas tot leven kwamen en de ruimte in zich opnamen. Plots beginnen ze te zingen: een na een voegen ze een stem toe aan een polyfone compositie die harmonisch ongewoon complex is, maar door de heldere, sterke maar ongeoefende stemmen toch klinkt als een volksgezag. Het is een van de opmerkelijkste momenten van de avond. Je begrijpt bij gebrek aan boventiteling geen woord van wat ze zingen. Maar ze zingen zonder enige versterking, en dat is stilaan zo uitzonderlijk dat de a capella zang iets magisch krijgt.

De a capella zang krijgt iets magisch. dat is een grote kracht.

Dat is een grote kracht. Die komt in het vervolg niet altijd even goed uit de verf. Niet omdat de vrouwen op het podium versagen, maar omdat er een taalprobleem ontstaat. Judith State brengt bijvoorbeeld kort na de openingszang een lange, poëtische tekst in het Engels, maar zonder boventiteling. Die is nauwelijks te volgen. Als niet Engelstalige legt ze accenten immers niet altijd juist of vervormt ze klanken. Dat is verraderlijk. 'Fill' of 'feel': het is in het Engels een miniem accent- maar een enorm betekenisverschil. Je moet maar een paar keer over zo'n verschil struikelen om de draad kwijt te raken.

Daardoor blijven niet de woorden, maar wel de overtuigend vertolkte ingehouden woede in haar verschijning hangen. Ze spreekt een manifest uit, en wat volgt is inderdaad een manifestatie, een half ingehouden schreeuw van woede, beurtelings in woord en zang. Verhalen over de vernederende behandeling van vrouwen krijgen een vervolg in liederen die ergens tussen treur- en protestzang zweven. Bij de zang hoort ook telkens een eenvoudige dans, die net als de zang onveranderlijk een volkse stempel draagt. Je waant je bijna in het vormingstheater van de jaren 1970, maar toch werkt het door de bezieling en urgentie van de vertolkers.

Het slot van de voorstelling draait echter uit op iets heel anders. De actie valt even stil, waarna de vertolkers, in groepjes van twee drie, een reeks *tableaux vivants* presenteren. Het zijn beelden van een sterke innigheid, net niet sensueel. Op het einde raken Madalina Dan en Salka Ardal Rosengren zo intiem vernesteld dat hun lichamen zich als in een Thaise massage over elkaar heen wentelen. Dat doen ze heel kies en weinig ostentatief, maar het blijft een intens fysiek contact. Als een alternatieve -vrouwelijke- manier om elkaar nabij te zijn? Om kracht en steun te vinden?

De slotscène bevestigt dat hier een ontkende gevoelswereld uitgedrukt werd. Maar de toon is wel anders: we zitten weer in het militante vormingstheater. Op één lijn komen de vrouwen naar voor terwijl ze blijven herhalen wat er in hun affectieve en sociale sfeer onderdrukt werd. Daar hoort deze keer geen zang bij, wel een staccato spreken, begeleid door heftige gebaren. Tot ze vlak voor het

publiek staan. Als die het nu nog niet begrepen hebben, moeten ze wel van hout zijn.

Toch voelde die retour naar een strijdbare toon, ondanks alle panache, enigszins vreemd aan na de *tableaux vivants* die eraan vooraf gingen en uit een heel ander, 'hedendaags' vaatje taptten. Wie sprak hier nu eigenlijk? Alvast niet de verdrukten zelf, wel een groep performers -die trouwens niet allen uit Roemenië komen- die het voor de goede zaak opnemen, maar tegelijk ook met minstens één been in een andere, 'hedendaagse' wereld staan.

Die dubbelheid zit ook in de voorstelling zelf: ze bespeelt op een grillige manier verschillende uitdrukkingsvormen, van volkse zang over documentair theater en subtiele, puur choreografische momenten tot strijdbaar volkstoneel. Dat is een beetje verwarrend, al is dat niet per sé verkeerd. Het doet helaas ook licht pathetisch aan. De 'gewone vrouw' wordt hier opgevoerd als de drager van een authentieke stem, maar dat is een projectie van een cast van internationaal opererende performers. Zij zijn het die dat verhaal brengen, niet die Roemeense vrouw zelf. Dat gebeurt bovendien in een kader -Europalia en Kaaitheater- dat ver weg staat van haar leefwereld. Dan is het gemakkelijk applaudiseren. Nog los van de vraag of we hier geen naïeve ideologische projectie -de pure volksziel- zien.

Maar wat tegelijk blijft is die kracht van samen zingen en bewegen. Daarin overtuigt de voorstelling wel, en niet zo'n beetje.